

บทที่ 6

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยศึกษา

การวิจัยเรื่องพัฒนาการของหลักสูตรและการสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา ตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงพุทธศักราช 2530 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของสถาบัน การศึกษาต่าง ๆ คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งมีจำนวนประมาณ 150 เล่ม เป็นงานวิจัยตั้งแต่พุทธศักราช 2513-2530 โดยผู้วิจัยได้แบ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน
 - 2.1 การสอนและปัญหาการสอน ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
 - 2.2 เทคนิคการเรียนการสอน
 - 2.2.1 การเปรียบเทียบการเรียนการสอน
 - 2.2.2 สื่อการเรียนการสอน
 - 2.2.3 การวัดและการประเมินผล
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลเชิงจริยธรรม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ จริยธรรมในหนังสือและบทเพลง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร

โดยทั่วไปแล้วถือกันว่าหลักสูตร คือ ข้อกำหนดที่ว่าด้วยจุดหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมีผู้ทำการวิจัยในเรื่องของหลักสูตร ไว้เป็นจำนวนมากด้วยกัน ในที่นี้ผู้วิจัยขอเสนอเฉพาะงานวิจัยในเรื่องของหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง กับจริยศึกษา ดังต่อไปนี้

มลินทร์ สำเนาเงิน (2524 : บทคัดย่อ, 141) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนจากการประเมินผลหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 กับ 2521 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรม 7 ประการ ประกอบด้วยพฤติกรรม ความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร การให้ความร่วมมือ การช่วยตัวเอง การเสียสละ ความซื่อสัตย์ และความมีน้ำใจนักกีฬา ระหว่างการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 กับการทดลองใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 790 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนในโรงเรียนทดลองมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม 7 ประการ ไม่สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนควบคุม ทั้งการวิจัยภาคสนาม และการศึกษาเฉพาะกรณี เป็นที่น่าสังเกตว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ต้องการเสริมให้เป็นคุณสมบัติที่ต้องการเน้นไว้ในหลักสูตร ซึ่งแตกต่างจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 อย่างเห็นได้ชัด กลับปรากฏจากรายงานการวิจัยครั้งนี้ว่าไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อาจสืบเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น จาก ขบวนการจัดรูปแบบการทดลองหลักสูตร จากครู จากกลวิธีการสอนจริยศึกษา รวมทั้งจาก สื่อการเรียนการสอน ซึ่งประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ การสอนของครู แม้ว่าหลักสูตรที่วางไว้ใน เอกสารจะดีวิเศษเพียงไรก็ตาม ถ้าครูไม่ปฏิบัติเสียอย่างเดี๋ยวนั้นทุกอย่างก็ล้มเหลว

ในเรื่องของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ต้องการเสริมให้เป็นคุณสมบัติที่ต้องการเน้นไว้ในหลักสูตรนั้น เขียวชาญ โสมขันเงิน (2528 : ง-ฉ) เสกสรรค์ อรรถยานันท์ (2527 : ง-ฉ) และวาสนา ยศปัญญา (2527 : ง-ฉ) ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ตามลำดับ เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี เพื่อวิเคราะห์ว่าเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ได้กล่าวถึงลักษณะความเป็นพลเมืองดีไว้อย่างไรและมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลงานวิจัยทั้งหมดพอจะสรุปนำเสนอในรูปของตารางดังนี้

ผลงานวิจัยพบว่า	ป. 1 - 2	ป.3 - 4	ป.5 - 6
1. ลักษณะของความเป็นพลเมืองดี ปรากฏในทุกแหล่งข้อมูล	1,283 ครั้ง	835 ครั้ง	1,550 ครั้ง
1.1 หลักสูตร พ.ศ.2521	11.70%	22.16%	19.74%
1.2 คู่มือครูและแผนการสอน			
1.2.1 กลุ่มทักษะ	26.73%	32.22%	25.67%
1.2.2 กลุ่ม ส.ล.น.	51.13%	26.71%	28.38%
1.2.3 กลุ่ม ส.ป.ช.	14.42%	27.78%	21.80%
1.2.4 กลุ่ม ก.พ.อ.	7.72%	13.29%	10.25%
1.2.5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ			13.87%
2. ลำดับของลักษณะความเป็น พลเมืองดีเรียงจากมาก ไปหาน้อย	1.รักษาระเบียบ วินัย 2.ความสามัคคี 3.ความมีเหตุผล 4.ความกล้าหาญ และอดทน 5.ความรับผิดชอบ	1.ความมีเหตุผล 2. ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ 3.ความภูมิใจใน การเป็นไทย 4.ใฝ่หาความรู้ 5.ใช้เวลาให้เป็น ประโยชน์	1.ความมีเหตุผล 2.ความรับผิดชอบ 3.มีสติสัมปชัญญะ 4.ขยันหมั่นเพียร 5.ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์

ผลงานวิจัยพบว่า	ป.1 - 2	ป.3 - 4	ป.5 - 6
3. ลักษณะที่ไม่ปรากฏเลย ทุกแหล่งข้อมูล	1. กระท่อหรือรั้น และมุงอนาคต 2. ตระหนัก สนใจ และมีส่วนร่วม ทางการเมือง		1. กระท่อหรือรั้น 2. และมุงอนาคต 2. ตระหนัก สนสง และมีส่วนร่วม ทางการเมือง
4. พฤติกรรมของลักษณะความ เป็นพลเมืองที่มีปรากฏใน			
4.1 พฤติกรรมที่พึงมีต่อ ตนเอง	55.81%	42.15%	42.25%
4.2 พฤติกรรมที่พึงมีต่อ ผู้อื่น	31.88%	16.53%	28.45%
4.3 พฤติกรรมที่พึงมี ต่อสิ่งแวดล้อม	12.31%	41.32%	29.29%

ในเรื่องของกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น จิราภรณ์ หิรัญเกื้อ (2528 : 133-135) ได้ทำการสำรวจกิจกรรมสร้างนิสัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อสำรวจกิจกรรมสร้างนิสัยและศึกษาวิธีดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างนิสัยในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า กิจกรรมเพื่อพัฒนาการทางจริยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่โรงเรียนจัดกันเป็นส่วนมากในเกณฑ์เฉลี่ย ร้อยละ 90 ขึ้นไป คือ การเคารพธงชาติ การอบรมหน้าเสาธงในตอนเช้า การทำความเคารพครูและผู้ใหญ่ที่มาเยี่ยมโรงเรียน กิจกรรมไหว้ครู กิจกรรมสร้างเสริมระเบียบวินัยภายในโรงเรียน กิจกรรมวันสำคัญตามประเพณี การใช้คำพูดอันเป็นมารยาทในสังคมที่เหมาะสม การสวดมนต์ไหว้พระประจำวันและประจำสัปดาห์ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมที่จัดรองลงมาในเกณฑ์เฉลี่ย ร้อยละ 80-89 คือ การฝึกสมาธิ การฝึกมารยาทและ

ประภวคมารยาทของนักเรียน การพึ่งเทศน์หรือจัดพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนกิจกรรมที่จัดน้อยที่สุดในเกณฑ์เฉลี่ยต่ำกว่า ร้อยละ 39 คือ เชิญวิทยากรมาบรรยายเกี่ยวกับจริยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี จัดสัปดาห์ส่งเสริมจริยธรรม ตั้งชุมนุมส่งเสริมจริยธรรม อภิปรายไต่สวนที่เกี่ยวกับจริยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม ครูใหญ่จะประชุมครูเพื่อมอบหมายหน้าที่และครูเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมเองทั้งสิ้น โดยครูใหญ่และครูร่วมกันในการกำหนดโครงการและคัดเลือกกิจกรรม เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมักจะใช้ในระหว่างเวลาพักกลางวัน งบประมาณในการจัดกิจกรรมนั้นได้รับการสนับสนุนจากครูและผู้ปกครอง ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ ขาดงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้พิเศษในด้านต่าง ๆ

ในทำนองเดียวกัน สมกุล ถาวรกิจ (2528 : จ-ฉ) ได้ทำการศึกษา การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่ากิจกรรมที่ก่อให้เกิดลักษณะความเป็นพลเมืองดีหลายลักษณะในแต่ละกิจกรรมมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือยุวกาชาด กิจกรรมกีฬาและนันทนาการ กิจกรรมศาสนาและสังคมสงเคราะห์ กิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมการปกครองและการประชุมอบรม กิจกรรมวิชาการ กิจกรรมส่งเสริมค่านิยมและการใช้สินค้าไทย ตามลำดับ และลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ มีความสามัคคี ความเป็นผู้มีเหตุผล การยอมรับการเปลี่ยนแปลงและรู้จักปรับตัว มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักต่อต้านและไม่หลงสิ่งเสพติด มีความภูมิใจในความเป็นไทย และปัญหาอุปสรรคที่พบส่วนมากได้แก่ ความจำกัดในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ครูต้องทำหน้าที่หลายอย่างในเวลาเดียวกัน มีส่วนร่วมน้อยในการกำหนดจุดมุ่งหมาย และไม่เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ยังขาดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ สถานที่ งบประมาณ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง และเครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมและประเมินผล

ชัยวัฒน์ ปัญญา (2529 : 170-175) ได้ศึกษาถึงพัฒนาการของการลูกเสือไทย ซึ่งถือกันว่าวิชาลูกเสือเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร สามารถปลูกฝังจริยธรรมได้เป็นอย่างดีนั้น ปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาคณะลูกเสือไทยขึ้นเมื่อวันที่

1 กรกฎาคม 2454 กิจการลูกเสือในยุคนั้นเจริญมากเพราะได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นพิเศษ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการลูกเสือได้รับการส่งเสริมเป็นอย่างดี มีการริเริ่มและฟื้นฟูกิจกรรมหลายด้าน ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 กิจการลูกเสือขาด การดูแลเพราะมีกิจการองค์การยุวชนแห่งชาติมาแทนที่ ทรัพย์สินต่าง ๆ ของคณะลูกเสือ แห่งชาติต้องตกเป็นขององค์การยุวชนแห่งชาติ เพราะประเทศชาติต้องการกำลังของเยาวชน ไปช่วยในการป้องกันประเทศ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้มี การฟื้นฟูกิจการลูกเสือขึ้นมาใหม่ โดยการประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติยุวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2486 และตราพระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. 2490 กิจการลูกเสือจึงเริ่มเป็นปึกแผ่นและมีการปรับปรุงแก้ไขให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นจนถึงปัจจุบัน

สำหรับงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ในเรื่องของพัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในประเทศไทย ลัดดา สุวรรณกุล (2518 : จ) ได้สำรวจพัฒนาการของ หลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 1826 จนถึงปี พ.ศ. 2517 ปรากฏว่าตั้งแต่เริ่มมีหลักสูตรใช้เมื่อปี พ.ศ. 2435 จนถึง 2517 ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรทั้งสิ้นรวม 13 ครั้ง และมีหลักสูตรที่ประกาศ ใช้แล้วจำนวน 20 ฉบับ ก่อนปี พ.ศ. 2435 นั้นได้มีเอกสาร 2 ฉบับ ที่จัดว่าเป็นแนวทางของ การจัดการศึกษาและนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการมีหลักสูตร เพราะเอกสารทั้งสองนี้เป็นเพียง ประกาศการเรียนและพระราชบัญญัติการสอบวิชาเท่านั้น ซึ่งพระราชบัญญัติการสอบวิชานั้นได้ มีการนำมาแก้ไขเป็นหลักสูตรฉบับหนึ่งในเวลาต่อมาด้วย หลักสูตรที่พัฒนามาทั้งหมดตั้งแต่ต้น ปรากฏว่ายังไม่มีฉบับใดที่มีความสมบูรณ์ในองค์ประกอบพื้นฐานทุกด้านครบถ้วน แม้การกำหนด รายการด้านเนื้อหาวิชาจะแสดงให้อย่างชัดเจนแล้วก็ตาม แต่ด้านความมุ่งหมาย วิธีการเรียน การสอน หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการประเมินผล ยังปรากฏว่าไม่ค่อยถูกต้องหรือสมบูรณ์นัก โดยเฉพาะด้านกระบวนการเรียนการสอน และเท่าที่มีอยู่ก็มักจะถูกกำหนดไว้ประปรายกับความมุ่ง-หมายหรือรายการที่ต้องสอน

ในส่วนที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพของหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พ.ศ. 2521 กลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย มาลินี กุลมาตย์ (2521 : 129-133) พบว่า ผลการ เปรียบเทียบความคาดหวังของครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ที่มีต่อประสิทธิภาพของหลักสูตร ประโยคประถมศึกษา พ.ศ. 2521 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในหมวดจริยศึกษานั้น ทั้งครู

ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์มีความเห็นตรงกันว่าเนื้อหาส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง และครูมีข้อเสนอแนะว่าเนื้อหาส่วนมากยังไม่แจ่มแจ้ง เป็นนามธรรม จักกิจกรรมยาก ควรเตรียมเนื้อหาและวิธีจักกิจกรรมให้มากกว่านี้ เพื่อสะดวกในการสอนและติดตามผล ครูใหญ่มีข้อเสนอแนะว่าควรจัดให้มีการอบรมครูผู้สอนหมวดจริยศึกษาให้มีความรู้และความสามารถพอที่จะสอนได้โดยไม่เกิดปัญหา ศึกษานิเทศก์เสนอให้มีการฝึกนักเรียนทุกระยะเพื่อปลูกฝังคุณธรรมที่ดีให้ติดเป็นนิสัย และทั้งครู ครูใหญ่ ศึกษานิเทศก์ต่างมีความเห็นตรงกันว่าควร สอนสอดแทรกจริยศึกษาในทุกวิชา

สรุปได้ว่าผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านเนื้อหาเกี่ยวกับหลักสูตรที่ได้นำเสนอดังกล่าวข้างต้นนั้น ส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยเน้นถึงคุณสมบัติทางจริยธรรมและลักษณะของความเป็นพลเมืองดี

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการเรียนการสอน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนจริยศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้เป็นจำนวนประมาณ 55 เรื่อง เนื้อหาโดยทั่วไปนั้นพอจะสรุปและแบ่งหมวดหมู่ได้ดังนี้ คือ

2.1 การสอนและปัญหาการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2.2 เทคนิคการเรียนการสอน

2.2.1 การเปรียบเทียบการเรียนการสอน

2.2.2 สื่อการเรียนการสอน

2.2.3 การวัดและการประเมินผล

การสอนและปัญหาการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ในเรื่องของการสอน เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ (2513 : ก-ง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนครและธนบุรี เพื่อศึกษาข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาศีลธรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ยังนิยมการสอนแบบเดิมคือ การ

สอนแบบบรรยายหรืออธิบาย ดังนั้นจึงควรจัดให้มีการอบรมครูและนิเทศการสอนอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีสอนและกิจกรรมการสอน ปัญหาและอุปสรรคในการสอนที่ลัทธิของครู คือ ครูไม่มีเวลาพอที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ และทางโรงเรียนมิได้ให้การสนับสนุนอย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปราณี วิฑูรวานิชย์ (2514 : ง-จ) ที่ได้ทำการศึกษการสอนที่ลัทธิในโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูง พบว่าการเรียนการสอนวิชาที่ลัทธิในโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูงยังขาดประสิทธิภาพมาก เพราะครูส่วนใหญ่ยังใช้การสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีอื่น การใช้อุปกรณ์การสอนมีน้อยเพราะมีไม่เพียงพอ ครูจัดกิจกรรมประกอบการสอนน้อย ขาดแหล่งวิทยากรและหนังสืออ่านประกอบ และประการสำคัญคือ นักเรียนอาชีวศึกษาไม่สนใจเรียนวิชานี้เพราะเห็นว่าเป็นวิชาที่ไม่สามารถจะนำมาใช้ประกอบอาชีพได้เหมือนวิชาชีพเฉพาะ นักเรียนจึงไม่เห็นความสำคัญของวิชานี้เลย หรือแม้แต่การสอนวิชาที่ลัทธิในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ซึ่ง พรเลขา ตูลารักษ์ (2517 : ง-จ) ได้ทำการวิจัยพบว่า อาจารย์และนักศึกษาชอบสอนและชอบเรียนวิชาที่ลัทธิด้วยเห็นว่าเป็นประโยชน์ในการช่วยพัฒนาจิตใจของเยาวชน และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ แต่วิธีสอนของอาจารย์ส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการบรรยายและอภิปราย อาจารย์ไม่ค่อยใช้อุปกรณ์การสอนเนื่องจากมีไม่เพียงพอ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีไม่มากเพราะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลาและอุปกรณ์ ตลอดจนแหล่งวิทยากรความรู้ การวัดผลมักใช้ข้อทดสอบแบบปรนัยและแบบบรรยายรวมกัน ไม่ได้ประเมินผลพฤติกรรมของนักศึกษาโดยสม่ำเสมอ ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนวิชาที่ลัทธิเรียงตามลำดับ ได้แก่ อาจารย์ขาดเทคนิคการสอนที่ดี วิทยาลัยขาดแหล่งอุปกรณ์และแหล่งค้นคว้าหาความรู้ เนื้อหาหลักสูตรและกำหนดเวลาเรียนไม่เหมาะสม นักศึกษาบางส่วนยังมีทัศนคติไม่ดีต่อวิชานี้

ในปี พ.ศ.2518 อารยา เกษมณี (ง-จ) ได้ทำการศึกษาปัญหาการสอนที่ลัทธิในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญในกรุงเทพมหานคร พบว่า การสอนที่ลัทธิในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีปัญหาในเรื่องของวิธีสอน อุปกรณ์ แบบเรียน การวัดผลและความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนบุคลิกภาพของครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินดา อาจินสมาจาร (2522 : 84-96) ที่ทำการศึกษาปัญหาการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งและสอง ในเขตการศึกษา 2 พบว่า มีปัญหาด้านครูผู้สอน เนื่องจากมีประสบการณ์ในการสอนจริยศึกษาค่อนข้างน้อย ครูต้องสอนทุกวิชา ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมการสอน

จริยศึกษา หลักสูตรไม่สอดคล้องกับท้องถิ่น เอกสารประกอบหลักสูตรไม่เพียงพอ มีปัญหาในเรื่องสื่อการเรียนการสอน การวัดผล และความร่วมมือของชุมชนต่อการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรจริยศึกษา ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนจริยศึกษาในโรงเรียน สรุปได้คือ ผู้บริหารและครูต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องจริยศึกษาดีพอ ครู ผู้ปกครอง บ้าน และโรงเรียนต้องรับผิดชอบและร่วมมือกันในการปลูกฝังจริยธรรมและทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมแก่เด็ก นอกจากนั้นการปรับปรุงหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นมาก

ส่วนนงลักษณ์ จันทรแสนโรจน์ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร และสุดา ชินะวานิช (2529 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร ต่างพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นหญิง นับถือศาสนาพุทธ จบปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ไม่มีคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา เคยเข้ารับการอบรมการสอนวิชาพุทธศาสนามาแล้ว นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความเห็นว่าวัดเป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามากกว่าที่อื่น ๆ ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียนมากที่สุด และมีความเห็นว่าวิชาพระพุทธศาสนามีคุณค่าเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยให้คนมีคุณภาพ ครูส่วนใหญ่สอนโดยวิธีบรรยายและอาราธนาพระภิกษุมาสอนเฉพาะเนื้อหาที่เหมาะสม การนำวิธีสอนใหม่ ๆ มาใช้มีน้อยมาก ครูใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนน้อย และไม่ทราบแหล่งบริการเกี่ยวกับหนังสือและอุปกรณ์ ครูขาดความรู้ความเข้าใจ คำศัพท์ภาษาบาลี ครูส่วนใหญ่ต้องการสื่อและอุปกรณ์ เอกสารหลักสูตร และคู่มือมาใช้ประกอบการสอน ตลอดจนการอบรมด้านเนื้อหาเรื่องพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ ส่วนนักเรียนต้องการให้มีการปรับปรุงทั้งด้านครูผู้สอน และการจัดการเรียนการสอน โดยต้องการให้ครูผู้สอนสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนมากที่สุด

ในการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ชุตินา อ่อนละม้าย (2529 : ง-ฉ) กลับพบว่า ในด้านของหลักสูตรและเนื้อหาวิชามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ วิธีการเรียนการสอนมีการปรับปรุงดีขึ้น มีการใช้อุปกรณ์การสอน การนำเหตุการณ์ปัจจุบันมาเสริมใน

บทเรียน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้สอนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียน ส่วนการวัดผลนั้นยังคงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บคะแนน และนักเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาพระพุทธศาสนา เพราะจำนวนหน่วยกิตน้อยเกินไป

จะเห็นได้ว่าในเรื่องของการสอนและปัญหาการสอนส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเกิดจากวิธีการสอนของครูที่ใช้แต่การบรรยายและอธิบาย การใช้อุปกรณ์การสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีน้อย หลักสูตรไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น การวัดผลที่มุ่งแต่คะแนนมิได้ให้ความสนใจที่พฤติกรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ การขาดแหล่งวิทยากรและหนังสืออ่านประกอบ ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง และประการสำคัญที่สุดคือส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญและคุณค่าของจริยศึกษา

เทคนิคการเรียนการสอน

จากการศึกษาสภาพของปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาดังกล่าวข้างต้นจะพบว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ วิธีการสอนของครู ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเทคนิคการสอนไว้ : มากมายด้วยกัน อาทิเช่น การสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การแสดงบทบาทสมมุติ การสอนแบบซินดิเคท การสร้างศรัทธา การนำวิธีสอนในสมัยพุทธกาลมาประยุกต์ใช้การสอนตามขั้นหั่งสี่ของอริยสัจสี่ การสอนโดยใช้เทคนิคแม่แบบ การสอนโดยใช้หนังสือพิมพ์ การใช้หนังสือนิทาน การใช้หุ่นเชิดมือ การใช้สไลด์-เทป การเล่นเกมพื้นเมือง การใช้กิจกรรมคัดสรร เป็นต้น

การสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นั้น พรณี ลิมวิวัฒนา (2523 : 54) ได้ทำการวิจัยการใช้วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และอัจฉรา จตุรพิชพร (2523 : 50) ได้ทำการวิจัยการสอนจริยธรรมด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่างพบว่าหลังจากสอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนมีพัฒนาการทางทัศนคติทางจริยธรรมสูงขึ้น และหลังจากการสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติทางจริยธรรมยังคงเดิมเท่ากับหลังการสอนใหม่ ๆ

นอกจากนั้น ชวลี นาคทัต (2524 : บทคัดย่อ) ทศพร มณีศรีขำ (2524 : 52) สำเนียง เพชรจอม (2525 : 74-78) สมพร พลอยงาม (2525 : 70-72) สมชาย พุ่มพิมล (2525 : 106-110) ศิริภา จามรมาน (2525 : 76-81) และวิริยาภรณ์

ชัยชลทรัพย์ (2525 : 69-72) ทั้งหมดได้ทำการศึกษาค้นคว้าทดลองใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยศึกษาเกี่ยวกับความมีวินัย ความสามัคคี ความสุภาพอ่อนน้อม ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเมตตากรุณา ความยุติธรรม สรุปผลงานวิจัยทั้งหมดนี้พบว่า การสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีความคงทนของการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะสอนในวิชาใดก็ตามกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีสอนที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งที่จะสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อวิชานั้นได้ดีกว่าวิธีอื่น ๆ โดยเฉพาะการสอนสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น คุณธรรมต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการสอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นั้นนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกคน อันเป็นผลทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองมากขึ้น ยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง ทำให้เกิดความเข้าใจในความสัมพันธ์ของตนเองกับผู้อื่น เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น รวมทั้งยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ได้ระบายความแค้นแค้นใจ เกิดความสามัคคีในกลุ่ม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์มากขึ้น และยังช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้ย่อมส่งผลดีต่อสังคมมนุษย์ ทำให้เกิดการปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม นับว่าเป็นรากฐานของการเป็นผู้มีจริยธรรมนั่นเอง

ส่วนวิธีสอนด้วยการแสดงบทบาทสมมุติ สุจิตรา บัวคำภา (2525 : 51-53) ฉลวยศรี มีใจเย็น (2526 : 57) วรรณภา ศิริทรัพย์ากร (2526 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าทดลองสอนด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมุติ ต่างพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติและการสอนตามปกติ ทั้งยังมีผลต่อการพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแสดงบทบาทสมมุติจะช่วยส่งเสริมผู้เรียนได้สำรวจแล้วค้นหาพฤติกรรมที่ถูกต้อง ได้อภิปรายและวิเคราะห์ถึงค่านิยม ได้เรียนรู้การปฏิบัติตนในสังคม และได้ทดลองฝึกปฏิบัติตนให้ถูกต้อง รวมทั้งได้รับความรู้สึกสนุกสนานในการเรียน มีความกระตือรือร้นต่อการเรียนและกล้าแสดงออกมากขึ้น และผู้เรียนได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบที่ตนจะเลียนแบบได้ อันเป็นวิธีการหนึ่งที่เชื่อกันว่าเป็นวิธีที่สามารถชักจูงเด็กได้โดยที่ไม่รู้สึกตัว

การนำวิธีสอนที่มีในพระพุทธศาสนามาใช้สอนจริยศึกษานั้น ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้หลายเรื่องด้วยกัน อาทิเช่น การนำวิธีสอนในสมัยพุทธกาลมาใช้สอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยประคิษฐ์ พรหมเสนา (2523 : 85-86) ซึ่งผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีสอน

ประยุกต์วิธีสอนในสมัยพุทธกาลมีการเรียนรู้และมีการพัฒนาการด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้น และสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนจรรยาศึกษาปัจจุบัน ในทำนองเดียวกัน วรรณ สติวิจิตร (2527 : 70-71) ได้ทำการทดลองสอนจรรยาศึกษาโดยการสร้างศรัทธาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สาม พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ และโดยการสร้างศรัทธา ทำให้นักเรียนมีความคิดรวบยอดเชิงจริยธรรมดีกว่ากลุ่มที่เรียนตามแผนการสอนปกติ มณฑล ไตรรัตน์สิงห์กุล (2525 : 99-111) ได้ทำการวิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกตามหลักอริยสัจสี่ พบว่า นักเรียนร้อยละ 62.37 มีการแก้ปัญหาคบทั้ง 4 ขั้นตอน คือ ทุขข์ สมุทัย นิโรธ มรรค แสดงว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาย่างเป็นกระบวนการ และการเรียนแก้ปัญหของนักเรียนในแต่ละชั้นของอริยสัจสี่ นักเรียนกล่าวเน้นไปทางตุขข์ทางกายมากกว่าตุขข์ทางใจ เป็นเพราะตุขข์ทางกายเป็นตุขข์ที่สังเกตได้และนักเรียนต้องพบกับตุขข์นี้เป็นประจำวันโดยเฉพาะปัจจัยสี่

ในเรื่องของการใช้เทคนิคแม่แบบนั้น ประเสริฐศรี เอื้อนครินทร์ (2524 : 52) ได้ทำการทดลองใช้เทคนิคแม่แบบเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ สรุปได้ว่า การให้แม่แบบมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลได้ และผู้ที่เป็แม่แบบเกี่ยวกับความซื่อสัตย์มีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ตามปทัสฐานของสังคมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุนีย์ ชินศักดิ์ชัย (2525 : 34-35) ที่ได้ทำการทดลองใช้หุ่นเชิดมือเป็นแม่แบบ เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของเด็กชั้นประถมปีที่ 2 พบว่า การใช้หุ่นเชิดมือเป็นแม่แบบมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียน ส่วนวิเชียร วงษ์ชมพู (2528 : 44-45) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผล การเรียนจรรยาศึกษาโดยใช้หนังสือการ์ตูนที่มีตัวเดินเรื่องที่นักเรียนรู้จัก และไม่รู้จักเป็นแม่แบบ ผลปรากฏว่า ผลการเรียนจรรยาศึกษาของนักเรียนที่เรียนจากหนังสือการ์ตูนที่มีตัวเดินเรื่องที่นักเรียน รู้จักและไม่รู้จัก เป็นแม่แบบแตกต่างกัน กลุ่มที่เรียนจากหนังสือการ์ตูนที่มีตัวเดินเรื่องที่นักเรียน รู้จัก เป็นแม่แบบสูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากหนังสือการ์ตูนที่มีตัวเดินเรื่องที่นักเรียนไม่รู้จัก เป็นแม่แบบ

สมเด็จพระสังฆราช (2525 : 59-61) ได้ทำการทดลองสอนการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้หนังสือนิทาน พบว่า การใช้หนังสือนิทานสำหรับเด็กที่มีตัวละครเป็นตัวแทนในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับกลาง (ชั้น 3, ชั้น 4) มาประกอบ สามารถยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้ขึ้นมาสู่ระดับกลางได้ ส่วนการสอนตามแผนการสอนของกรมวิชาการมุ่งเน้นการให้ความรู้และทัศนคติเชิงจริยธรรมเท่านั้น ยังไม่ได้มีการฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในทำนองเดียวกัน ธำรงค์ น่วมศิริ (2527 : 53) ได้ทดลองใช้ข่าวหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลองในการสอนจริยศึกษา เพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏว่าวิธีการสอนจริยศึกษาโดยใช้ข่าวหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลองนั้นมีแนวโน้มช่วยให้ผู้เรียนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นกว่ากลุ่มที่สอนตามแผนการสอนของกรมวิชาการ

ส่วนการวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะในการสวมบทบาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โภศล มีคุณ (2524 : บทคัดย่อ) พบว่าผู้ที่ได้รับการฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรมและการฝึกสวมบทบาทมีลักษณะที่ฝึกสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยใช้เนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมตามหลักสูตร และความสามารถในการสวมบทบาทเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล กล่าวคือ ผู้ที่มีความสามารถในการสวมบทบาทสูง เป็นผู้ที่มีระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงด้วย และเหตุผลเชิงจริยธรรมกับความสามารถในการสวมบทบาทของนักเรียนต่างจังหวัดสามารถจะพัฒนาได้จากการฝึกอบรมระยะสั้น ซึ่งสกล เทียงแท้ (2525 : 112) พบว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นสามารถพัฒนาได้ด้วยการอภิปรายในหมู่เพื่อนภายใต้การแนะนำของครู แต่การฝึกฝนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะได้ผลดียิ่งขึ้นถ้าผู้เข้ารับการฝึกมีสติปัญญาดีและมีอายุไม่มากนัก ประมาณ 10-12 ขวบ

พิชาญ ส่วางศรี (2527 : 97-100) ได้ทดลองสอนจริยศึกษาด้วยวิธีสอนแบบซินดิเคท ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบซินดิเคท มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษา มีทัศนคติเชิงจริยธรรม และมีเหตุผลเชิงจริยธรรม สูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ เพราะวิธีสอนแบบซินดิเคทเป็นวิธีสอนที่ได้ผสมผสานวิธีการสอนหลาย ๆ วิธี คือ การศึกษาค้นคว้า การทำรายงานและการรายงาน การศึกษากรณีตัวอย่าง การอภิปราย การทำงานกลุ่ม จึงทำให้ผลการเรียนของนักเรียนสูงทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ ทัศนคติเชิงจริยธรรม

และเหตุผลเชิงจริยธรรม ส่วนการใช้สไลด์-เทป เพื่อยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้น สนิท ทรัพย์วารี (2528 : 43-45) พบว่า ผู้เรียนมีการพัฒนาการเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น และวิธีสอนนี้ทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกลบเนื้อหาย่างแต่กลับรู้สึกสนุกสนาน มีอารมณ์ร่วมไปกับเหตุการณ์ จนมีผลในการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ในเรื่องของการสอนของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (อาภรณ์ ปรีคำสุวรรณ 2527 : 131-138) และการสอนของครูสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน (เกตุมณี มากมี 2527 : บทคัดย่อ) ที่ได้รับการฝึกอบรมจากโครงการฝึกอบรมครูประจำการในการสอนสอดแทรกจริยธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูและนักเรียน พบว่า มีการนำเทคนิคต่าง ๆ ไปใช้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรมมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกจริยธรรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการนำเทคนิคต่าง ๆ ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติ คือ ครูขาดความเข้าใจหลักการที่สำคัญในบางเทคนิค ขาดทักษะในการสร้างสื่อการสอนและขาดวัสดุอุปกรณ์ ขาดทักษะในการแต่งเพลงและร้องเพลง ครูต้องสอนตามแผนการสอนจึงไม่มีเวลาสอนสอดแทรกจริยธรรมได้อย่างเต็มที่ และนักเรียนไม่คุ้นเคย ไม่เข้าใจวิธีการในบางเทคนิคที่ครูนำมาใช้ นักเรียนไม่กล้าแสดงออก มุ่งแต่แข่งขันจะเอาชนะกัน สนุกสนานจนลืมสิ่งที่ได้เรียนรู้ขณะทำกิจกรรมร่วมกัน

เกี่ยวกับการเปรียบเทียบการสอนด้วยวิธีต่าง ๆ พลจะสรุปได้ ดังนี้ วิริยะ บุญยะนิวาสน์ (2523 : 49) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการสอนจริยธรรม โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบธรรมคา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หก และอุไรวรรณ ฐูปเจริญ (2527 : บทคัดย่อ) ได้เปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทิวธาภิเศก ระหว่างการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบธรรมคา ต่างพบว่ากลุ่มที่สอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติทางจริยธรรมสูงกว่า กลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมคา และหลังการสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติทางจริยธรรมของนักเรียนทั้งสองกลุ่มยังคงเดิม แต่กลุ่มที่สอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมคา

บุปผา เรื่องรอง (2526 : 66) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดรวบยอดเชิง จริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สามที่เรียนด้วยกิจกรรมการเล่านิทานกับกิจกรรมการ แสดงบทบาทสมมุติ พบว่า ความคิดรวบยอดเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการ เล่านิทานกับนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมุติไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้อง กับ ปรีชา ศรีสมยศ (2528 : 93) ที่พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการใช้การแสดง บทบาทสมมุติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิดเชิงจริยธรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรม ไม่แตกต่างจากกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยการใช้การอภิปรายกลุ่ม ส่วนพรรณสว่าง สุวรรณวงศ์ (2528 : 37) พบว่า ผลการเรียนรู้ด้านจริยศึกษาของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีแสดงบทบาท สมมุติแล้วอภิปราย สูงกว่าการเรียนโดยวิธีคู่มือแล้วอภิปราย และสูงกว่าการเรียนโดยวิธี สอนตามปกติแล้วอภิปราย

การเปรียบเทียบวิธีสอนต่าง ๆ กับแผนการสอนนั้น ศิริพร ภูภิรมย์ (2527 : 50) ได้เปรียบเทียบความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ซึ่งสอนด้วยกิจกรรมคัดสรรกับกิจกรรมตามแผนการสอนปกติ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วย กิจกรรมคัดสรร มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วย กิจกรรมตามแผนการสอน พรรณี สุวัคดี (2527 : 144) ทำการเปรียบเทียบมโนทัศน์ทาง จริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สามที่เรียนด้วยกิจกรรมการละเล่นพื้นเมืองของเด็ก ภาคเหนือกับกิจกรรมตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า การเรียนด้วยกิจกรรม การละเล่นพื้นเมืองของเด็กภาคเหนือ ทำให้นักเรียนมีมโนทัศน์ทางจริยธรรมสูงขึ้น

ในเรื่องของสื่อการเรียนการสอน นภา กัลยาณสูตร (2521 : 109-110) ได้ทำ การวิจัยการสร้างชุดการสอนเรื่องความกตัญญู มีประสิทธิภาพ 88.41/87.87 ชุดการสอน เรื่องความเอื้อเฟื้อ มีประสิทธิภาพ 90.58/82.62 และชุดการสอนเรื่องความสามัคคี มีประ- สสิทธิภาพ 84.00/82.50 และสมใจ สุริยะกุล (2523 : 62-63) ได้สร้างบทเรียนสื่อ ประสม เรื่องการไม่ลองและเสพสิ่งเสพติดให้โทษ มีประสิทธิภาพ 70.48/83.18 เรื่อง ความซื่อสัตย์สุจริต มีประสิทธิภาพ 92.85/81.35 เรื่องความมีระเบียบวินัยและการตรง ต่อเวลา มีประสิทธิภาพ 93.67/81.81 เรื่องความรับผิดชอบ มีประสิทธิภาพ 81.49/77.67 นักเรียนกลุ่มไทยพุทธ นักเรียนกลุ่มไทยมุสลิม และนักเรียนกลุ่มไทยพุทธไทยมุสลิม มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้วิชาจริยศึกษาและคะแนนความมีวินัยแห่งตน สูงขึ้นหลังจากได้รับการเรียนจากบท เรียนสื่อประสม

ด้านการวัดและการประเมินผล ทิพย์สุภา นิลสินธ์ (2523 : บทคัดย่อ) ได้สร้างแบบทดสอบความพร้อมด้านจริยธรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน จำนวน 35 ข้อ ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ และนักเรียนชาย นักเรียนหญิงที่อยู่ในช่วงอายุก่อนวัยเรียน ไม่มีความแตกต่างกันในด้านความพร้อมทางจริยธรรม ความพร้อมทางจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียนจะพัฒนาเพิ่มขึ้นตามอายุที่สูงขึ้น ศักดิ์ เจริญวีร์รัมย์ (2526 : 65-67) ได้สร้างแบบทดสอบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 คุณลักษณะ คือ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดุสาหะ และความยุติธรรม รวมทั้ง 24 ข้อ ซึ่งมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ทดสอบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในแต่ละคุณลักษณะ และรวมทุกคุณลักษณะไม่ต่ำกว่าชั้นที่ 3 ของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก ในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมรวมทุกคุณลักษณะพบว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนหญิงสูงกว่าชาย

สรุปได้ว่าการเรียนการสอนจริยศึกษา มีพัฒนาการที่ขึ้นตามลำดับดังจะเห็นได้จากวิธีสอนแบบเดิมที่ใช้แต่การบรรยาย การอธิบาย มาเป็นการทดลองใช้เทคนิควิธีสอนแบบต่าง ๆ ได้แก่ การสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การแสดงบทบาทสมมุติ การสอนแบบซินดิเคท การสร้างศรัทธา การนำวิธีสอนในสมัยพุทธกาลมาประยุกต์ใช้ การสอนตามขั้นขั้นของอริยสัง การสอนโดยใช้เทคนิคแม่แบบ การสอนโดยใช้หนังสือพิมพ์ การใช้หนังสือนิทาน การใช้หุ่นเชิดมือ การใช้สไลด์-เทป การเล่นเกมพื้นเมือง การใช้กิจกรรมคัดสรร เป็นต้น ซึ่งเทคนิควิธีสอนต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพมีผลต่อการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนและเป็นที่น่าสนใจว่าเทคนิควิธีสอนบางวิธีนั้นมีผลต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนสูงกว่าการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมตามแผนการสอน และในเรื่องของสื่อการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลนั้น ได้มีการวิจัยผลิิตชุดการสอน บทเรียนสื่อประสม และแบบทดสอบวัดคุณลักษณะทางจริยธรรมในด้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมากด้วยกัน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลเชิงจริยธรรม

ในเรื่องของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กระดับประถมศึกษา สิริพร แก้วนุ่น (2526 : 90-91) ศุภคี จิระวัฒนกิจ (2526 : 111-117) นันทิยา ยิ่งเจริญ (2527 : 98-99) และบัณฑิต พัดเย็น (2527 : 53-55) ต่างได้ทำการศึกษาวิจัย พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาส่วนใหญ่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 นักเรียนหญิงมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ นักเรียนที่มีอายุมากกว่าจะมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มีอายุน้อยกว่า นักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนในเมืองมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่เรียนอยู่โรงเรียนนอกเมือง และนักเรียนที่มีถิ่นที่อยู่อาศัยนอกเขตเกษตรกรรมมีพัฒนาการด้านการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มีถิ่นที่อยู่อาศัยในเขตเกษตรกรรม

เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพมหานคร ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ (2522 : บทคัดย่อ) พบว่า เด็กไทยก่อนวัยเรียนมีระดับการตัดสินใจทางจริยธรรมอยู่ในขั้นต่ำและขั้นสูง โดยเด็กที่มีมารดาการศึกษาระดับสูง เด็กที่อยู่กรุงเทพมหานครรอบใน เด็กที่มีมารดาทำงานหารายได้ เด็กที่มารดาอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก และเด็กที่มีมารดาอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก มีคะแนนการตัดสินใจทางจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่มีลักษณะตรงข้าม ส่วนทิพย์สุดา นิลสินธพ (2522 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษและแบบปล่อยปละละเลย เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ จะมีจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียนมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งสอดคล้องกับ วิเชียร ทองนุช (2521 : 111-118) ยายใจ จุลพงษ์ (2524 : 57-59) และสายสมร ชาคิยานนท์ (2526 : 91-93) ที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยส่งผลให้เด็กคิดให้เหตุผลตามหลักการอนุรักษ์สูงกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน เด็กที่มีอายุแตกต่างกันมีการคิดให้เหตุผลตามหลักการอนุรักษ์แตกต่างกัน และการคิดให้เหตุผลตามหลักการอนุรักษ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม คือเด็กที่มีการคิดให้เหตุผลตาม

หลักการอนุรักษ์สูงจะเป็นคนมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง และชมนาค คร้ามศรี (2528 : 53-54) ยังพบว่า บุคลิกภาพลักษณะพ่อแม่และบุคลิกภาพลักษณะผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม นักเรียนที่มีแนวโน้มบุคลิกภาพลักษณะผู้ใหญ่จะมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มีแนวโน้มบุคลิกภาพลักษณะพ่อแม่ และลักษณะเด็ก

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับความรู้ด้านจริยศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร อุทุมพร โกมลวรรณนะ (2528 : 48-51) พบว่า ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านจริยศึกษา โดยนักเรียนที่มีความรู้ด้านจริยศึกษาสูง ส่วนมากจะมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในชั้นที่ 5 และนักเรียนหญิงมีความรู้ด้านจริยศึกษาสูงกว่านักเรียนชาย ซึ่งขัดแย้งกับ เสวก สุระประเสริฐ (2529 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความคิรวบยอดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรม ของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ ไม่แตกต่างกัน และความสัมพันธ์ระหว่างความคิรวบยอดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชายหญิงไม่แตกต่างกัน

สำหรับค่านิยมทางจริยธรรมนั้น วิระวรรณ อามระศิษ (2522 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมระหว่างนักเรียนชายและหญิง พบว่า นักเรียนชายและหญิงมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกับ ชฎาพร พัชรชัย (2524 : 73-74) ที่พบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษา อาชีพ สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย การอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมไม่แตกต่างกัน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์จริยธรรมในหนังสือและบทเพลง

รุ่งจิต เลาhtonาคม (2522 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษาของครูสังคมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับปริมาณเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ รวม 9 เล่ม ว่าตรงตามคุณลักษณะที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 เพียงใด ผลการวิจัยพบว่า หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา

รวม 9 เล่ม มีปริมาณเนื้อหาตรงตามความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม การยอมรับคุณค่าในการปฏิบัติตามศีลธรรมและวัฒนธรรม การรู้จักเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับระบบการปกครอง จากการพิจารณารายละเอียดในแต่ละคุณลักษณะ ทั้ง 43 คุณลักษณะพบว่าหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา รวม 9 เล่ม มีปริมาณเนื้อหาตรงตามคุณลักษณะที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายของหลักสูตรระดับปานกลาง 23 คุณลักษณะ และระดับน้อย 20 คุณลักษณะ

ส่วนกฤษณ มธุรสจันทร (2527 : 119-122) ได้วิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 พบว่า ปริมาณความดีของคุณธรรมที่ปรากฏมากในหนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ทั้ง 7 เล่ม ในอันดับ 1-5 คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ มารยาทในการแสดงความเคารพ ความเมตตากรุณา ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และความขยันหมั่นเพียร รูปแบบการปรากฏของคุณธรรมส่วนมากมีความต่อเนื่องกันตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 และสัดส่วนของคุณธรรมที่ปรากฏในแต่ละระดับชั้นจากมากไปหาน้อยคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 การวิเคราะห์จริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ใช้อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา สุรรัตน์ พันธุ์ดี (2529 : 101-104) พบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้งสามระดับชั้นคือ ประถมศึกษาปีที่ 1-2 ประถมศึกษาปีที่ 3-4 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 จริยธรรมที่ปรากฏมากคือ ความรับผิดชอบ การมีมารยาทในการเคารพและเอื้อเฟื้อ การเคารพบูชาที่ถูกต้อง จริยธรรมที่ปรากฏน้อยคือ การไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น การไม่ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น และการทำให้สงบบมีสมาธิ ด้านขอบข่ายของจริยธรรมในหนังสือทั้งสามระดับชั้น พบว่า ปรากฏมากในระดับสาม คือ การทำความดีเพื่อประโยชน์ของผู้ที่ใกล้ชิด รองลงมาคือการทำความดีเพื่อประโยชน์ของตนเอง

วัชรินทร์ บรรณเกียรติ (2529 : 182-184) ได้ศึกษามโนทัศน์ทางจริยธรรมในหนังสืออ่านสำหรับเด็กที่ชนะเลิศในงานหนังสือสัปดาห์แห่งชาติพุทธศักราช 2515-2517 ผลการวิเคราะห์ ปรากฏว่า มโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละมีมากที่สุด ในหนังสืออ่านสำหรับเด็กระดับเริ่มอ่าน มโนทัศน์ทางจริยธรรม ด้านหลักธรรมในการอยู่ร่วม

กันมีเป็นอันดับหนึ่งในหนังสืออ่านสำหรับเด็กระดับชั้นประถมศึกษา ในหนังสืออ่านสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ด้านความเมตตากรุณาที่มีมากที่สุด ส่วนหนังสืออ่านสำหรับเด็กประเภทการ์ตูนสำหรับเด็ก จะมีมีโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านการแก้ไขข้อบกพร่องในความประพฤติอันได้แก่ การผิดศีลธรรม ความมีระเบียบ การรักษากฎหมายและจารีตประเพณีมากที่สุด สำหรับมีโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏในหนังสืออ่านสำหรับเด็กทั้ง 4 กลุ่มเลยคือ มีโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านความประณีตละเอียดถี่ถ้วน

ในเรื่องของการวิเคราะห์จริยธรรมในบทเพลงนั้น จิตอารมณ สวัสดิชิตัง (2527 : 68-69) ได้ทำการวิเคราะห์มีโนทัศน์ทางจริยธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ที่ปรากฏในบทเพลงไทยสมัยนิยมทั้งสามประเภทคือ เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง และเพลงเยาวชน พบว่า มีโนทัศน์ทางจริยธรรมในด้านความอดทนอดกลั้น ความขยันหมั่นเพียร ความเมตตากรุณา และหลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน เป็นจริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดในเพลงทั้งสามประเภท มีโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุดในเพลงทั้งสามประเภท คือ ความเป็นผู้มีสติรู้จักยับยั้งชั่งใจ ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา การไม่ละเมิดของรักผู้อื่น ความกล้าหาญ และความเชื่อมั่นในตนเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย